

Türk Müzikolojisinin Yer Altı Zenginlikleri
**Cumhuriyet'in İlk Uzman
Müzik Eleştirmeni
Fikri Çiçekoğlu'nun
Müzik Yazıları - I -**
(1945-1948 Yılları Arası)

Tuncay YILDIRIM

Tuncay YILDIRIM

Türk Müzikolojisinin Yer Altı Zenginlikleri
CUMHURİYET'İN İLK UZMAN MÜZİK ELEŞTİRMENİ FİKRİ ÇİÇEKOĞLU'NUN
MÜZİK YAZILARI - I -
(1945-1948 Yılları Arası)

ISBN 978-625-5964-12-0

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2024, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 2000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Aralık 2024, Ankara

Yayın-Proje: Selcan Durmuş
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Ay-bay Kırtasiye İnşaat Gıda Pazarlama ve Ticaret Ltd. Şti.
Çetin Emeç Bulvarı 1314. Cadde No: 37A-B Çankaya/ANKARA

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 46661

İletişim

Pegem Akademi: Shira Ticaret Merkezi
Macun Mahallesi 204 Cad. No: 141/33, Yenimahalle/Ankara
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: yayinevi@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

SUNUŞ

Fikri Çiçekoğlu, Cumhuriyet'in ilk nesil uzman müzik eleştirmenlerinden biridir. Asıl ihtisas alanlarından birisi diş hekimliği olmasına rağmen, müzik öğretmenliği, müzik eleştirmenliği ve orkestra üyeliği gibi alanlarda da uzun yıllar aktif olarak görevler yürütür. Kitaplar çevirir; dönemin dergi ve gazetelerinde yüzlerce yazı yayımlar. Müzik konferansları verir. İstanbul Radyosu'nda izahlı müzik seansları düzenler. Müzik eleştirilerinden bazıları Amerika'da yayımlanır. İyi bir keman sanatkarıdır. Yakın dostu Ahmet Adnan Saygun'la birlikte resitaller verir. Ayrıca halkevi orkestralarında birinci keman olarak çalar. Cumhuriyet'in klasik Batı müziği alanında faaliyet gösteren ilk özel kuruluşlarından Filarmoni Derneği'nin asil üyeleri arasında yer alır. Türk müzikolojisinin önde gelen isimlerinden Mahmut Ragıp Gazimihal, Ahmet Adnan Saygun, Cemal Reşit Rey, Halil Bedii Yönetken, Mithat Fenmen, Şeref Koral, Cavit Özmengü, Necdet Remzi Atak'ın yanı sıra Robert Soteans, Jaques Thibaud gibi bazı yabancı sanatkarlarla dostluk derecesine varan yakın ilişkilere sahiptir. Fakat bütün bu ayrıcalıklı özelliklerine rağmen, Türk müzikolojisinin Fikri Çiçekoğlu'nun müzik yazıları ve müzik idealini yeteri kadar tanıdığı söylenemez. Onu daha çok yaşı seksenlere ulaşmış müzikolog veya entelektüeller tanır. Yeni nesil Türk müzikologlarının birçoğu ismini bile duymamıştır. Kaleme aldığı yüzlerce müzik yazısı içerisinde daha çok süreli olarak yayınlanan dergiler ile fikir ve sanat gazetelerinde çıkanları bilinir. Gündelik gazetelerde yayımladığı müzik eleştirisi yazıları ise, pek bilinmez. Kaldı ki, dergilerde yayımlanan makaleleri üzerinden -özellikle lisansüstü tezlerde bibliyografik bir bakış açısı ile- yürütülen sınırlı sayıdaki araştırmalar ise, oldukça kısıtlı ve sathidir. Ayrıca bu araştırmaların konusu ne doğrudan Çiçekoğlu'nun müzik makaleleri, ne de onun müzik ideali ve müzik eleştirmenliğidir. Dolayısıyla genelde Çiçekoğlu'nun müzik eleştirmenliği, müzik ideali ve döneminin müzik tartışmalarındaki konumunun anlaşılabilmesi adına yeterli oldukları söylenemez.

Elinizdeki kitap, Fikri Çiçekoğlu'nun gündelik gazetelerde çıkan müzik yazıları ve müzik idealine odaklanan ilk çalışmadır. Kitapta, Çiçekoğlu'nun 1945-1948 yılları arasında *Akşam* gazetesinde kaleme aldığı müzik eleştirisi yazıları içerisinde seçti yaptığımız toplamda doksan dokuz yazı yer alır. Amacımız, geri planda kaldığını düşündüğümüz Çiçekoğlu'nun müzik eleştirmenliği kimliği ve müzik idealini Türk müzikolojisine tanıtarak güncel bir geçerlilik kazandırabilmek ve *Akşam* gazetesinde çıkan müzik yazılarını müzikoloji araştırmacıları ile buluşturabilmektir.

Bu kitapta yürütülen tartışma konuları ve sunulan gazete yazılarından, başta tarihsel müzikoloji perspektifi ile eleştirel müzikolojinin Türkiye'deki konumu, ilk nesil müzik eleştirmenleri ve eleştirisi üzerine odaklanan müzikoloji araştırmacıları olmak üzere, farklı hipotezler üzerinden Erken Cumhuriyet Dönemi kültür ve sanat hareketlerini inceleyen kişi ve entelektüeller de faydalanabileceklerdir.

2024, Tunceli
Tuncay YILDIRIM

İÇİNDEKİLER

Sunuş	iii
-------------	-----

1. BÖLÜM

KEMANDAN KALEME

Fikri Çiçekoğlu'nun Hayatı	1
Müzik Eğitimi ve Keman Sanatkarlığı	2
Müzik İdeali	7
Müzik Yazarlığı	18
Eski Dost Ahmet Adnan Saygun ve Mahmut Ragıp Gazimihal	26
Öğrencisi Ahmet Say'ın Gözünden Fikri Çiçekoğlu: Müzik Öğretmenliği ve Günümüz Türk Müzikolojisi Alanındaki Şöhreti	29
Akşam Gazetesinin Tarihçesi.....	33
Fikri Çiçekoğlu'nun Akşam Gazetesindeki Müzik Yazarlığı Görevi ve Müzik Yazıları	34

2. BÖLÜM

MÜZİK YAZILARI

20 Yıl Önceki Harika Çocuk: Necdet Remzi Atak	39
İngiliz Müziği Hakkında - I -	41
Yüzyıl Önce İstanbul'u Ziyaret Eden Bir Keman Virtüözu: Henry Vieuxtemps.....	44
Cumhurbaşkanlığı Filarmonik Orkestrası.....	49
İstanbul Senfoni Orkestrası.....	52
Pietro Mascagni ve Cavalleria Rusticana	54
Ankara Radyosu'nun Müzik Yayımı ve Radyo Dergisi - I -	59
Program	59
Ankara Radyosu'nun Müzik Yayımı ve Müzik Dergisi - II -	65
Ankara Radyosu'nun Müzik Yayımı ve Müzik Dergisi - III -	73
Kısaltmalar ve Kesintiler - Bazı Örnekler	73
İstanbul Halkevlerinde Müzik Çalışmaları -I	77
Eminönü Halkevi.....	77
İstanbul Halkevlerinde Müzik Çalışmaları -II.....	81
Beyoğlu Halkevi.....	81
Yeni Bir Eser: Yalan	83
- Yalan: Ankara Doğu Matbaası, 1945 -	83
İstanbul Halkevlerinde Müzik Çalışmaları -III	88
Kadıköy Halkevi	88
Yürük Emine Opereti Münasebetile	93
Piyanist Lazare Levy ile Bir Sanat Konuşması	97
Sanatkar Memleketimizdeki Sanat Hareketinden Memnuniyetle Bahsediyor.....	97

Fransız Viyolonisti Robert Soetens İstanbul'da	103
İngiliz Müziği Hakkında - II -	107
Prof. Lazare Levy ve İdil Biret.....	109
Paris Devlet Konservatuvarı Profesörü Lazare Levy'nin Küçük İdil Biret Hakkında Milli Eğitim Bakanlığına Takdim Ettiği Rapor	109
Büyük Bir Sanat Hâdisesi - I -	112
Ahmed Adnan Saygun'un Yunus Emre Oratoryosu	112
Büyük Bir Sanat Hâdisesi - II -	117
Ahmed Adnan Saygun'un Yunus Emre Oratoryosu	117
Bir Sanat Eseri Karşısında - I -	122
Bir Sanat Eseri Karşısında - II -	125
Küçük Viyolonist Suna Kan	129
Viyolonist Süheyl Petek	133
Amerika'da Müzik - I -	136
Amerika'da Müzik - II -	140
Amerika'da Müzik - III -	144
Müzik Tenkidi - I -	150
Müzik Tenkidleri - II -	155
Müzik Tenkidi - III -	159
Tanımadığımız Değerler.....	165
Küçük İdil Biret'i Dinlerken.....	168
Sanatkâr ve Halk Sevgisi.....	171
Pietro Mascagni'nin Ölüm Yıldönümü Münasebetiyle	171
Ankara Radyosu'nda Yüzde 70 Alaturka.....	173
İngiltere'de Müzik	180
Dünya Müziğinde Huzursuzluk ve Kısırlık	183
Opera Kanunu	186
Cumhurbaşkanlığı Orkestrası'nın Kadrosu Ecnebi Sanatkârlarla Takviye Edilecek	186
Üstad Viyolonist Vasa Prihoda ile Konuşma	190
19 sene sonra memleketimizi nasıl buldu? - Büyük sanatkâr nasıl yetişti? - Çek Bestekârları - Kemanlar ve kemanların ömürleri.....	190
Ahmet Adnan Saygun'un Avrupadaki Muvaffakiyeti.....	194
Yabancı Bir Sanatkâr Gözile Memleketimizde Müzik	196
Bir Paris Dergisinde Ahmet Adnan Saygun'la Mülakat	201
Değerli Bestecimiz Adnan Saygun'la Bir Konuşma	207
Beethoven'in İlk Aşkı Hakkında Yeni Bir Vesika: Jeanette Honrath	211
Cumhurbaşkanlığı Filarmonik Orkestrası	213
Dr. Hermann Scherchen İdaresinde.....	213
Adnan Saygun'un Yunus Emre Oratoryosu Paris'te - I -	217
Adnan Saygun'un Yunus Emre Oratoryosu Paris'te - II-.....	220
Adnan Saygun'un Yunus Emre Oratoryosu Paris'te - III -	222
Adnan Saygun'un Yunus Emre Oratoryosu Paris'te - IV -	225

Milletlerarası Prag Müzik Festivali	228
Milletlerarası Prag Müzik Festivalinde Türk Sanatçıları	230
Rodin ve Müzik	234
Bronislaw Hubermann.....	237
E. Borrel'in Yunus Emre Oratoryosu Hakkındaki Tenkidi.....	239
Büyük Bir Müzikli Film.....	242
Carnegie Hall	242
Piyanistin Kitabı Mithat Fenmen	246
Tevfik Bey'e Ait Bir Hâtıra: Macar Tevfik - I -	249
Tevfik Bey'e Ait Bir Hâtıra: Macar Tevfik - II -	253
Keman Pedagogu Karl Berger.....	256
Karl Berger ve Necdet Atak.....	261
Günün Müzik Meseleleri.....	263
Günün Müzik Hâdiseleri.....	266
Üstat Cassado İle Bir Konuşma - I-.....	271
Üstat Gaspar Cassado ile Bir Konuşma - II -	274
Julius Katchen İle Bir Konuşma.....	276
Beethoven	278
Viyolonist Karl Berger Hakkında	281
İsmail Zühtü'ye Dair - I -	283
İsmail Zühtü'nün İzmir'deki Öğretmenlik Yıllarında Bazı Ailelerde Musiki Telakkisi: (1914 - 1924).....	283
İsmail Zühtü'ye Dair - II -	286
Beethoven'in Bir Tutam Saçı	288
İlkokuldan Üniversiteye Kadar Müzik -I-	291
Diskotek Kılavuzu	295
İlkokuldan Üniversiteye Kadar Müzik -II-	300
Şişman Adam - I -	302
Şişman Adam - II -	306
İlkokuldan Üniversiteye Kadar Müzik -III-	308
İlkokuldan Üniversiteye Kadar Müzik -IV-	311
İtalya'da Müzik	314
Çekoslovakya'da Besteciye Verilen Değer ve Bohuslav Martinu	316
Ahmet Adnan Saygun'la Bir Konuşma.....	319
Macaristan'da Müzik	323
İyi Haberler.....	326
Verimli ve Mütevazı Bir Okul	330
İstanbul Belediye Konservatuarı Yatı Kısım.....	330
Cezaevlerinde Müziğin Rolü - I -	334
İsviçre'de Müzik	336
Cezaevlerinde Müziğin Rolü - II -	339
Büyük Britanya'da Opera ve Bale.....	342

Konya'da Musiki	344
İdil Biret - Suna Kan.....	348
Açık hava Tiyatrosu.....	351
Arturo Toscanini - I -	355
Arturo Toscanini - II -	357
Karl Berger	359
Tamburi Cemil'in Hayatı - I -	362
Tamburi Cemil'in Hayatı - II -	365
Bir Mektubun Düşündürdükleri	367
Müzik Konuşmaları.....	371
Üstat Jacques Thibaud ile Bir Konuşma - I -	374
Kurşun mühür - Stradivariuslar - Çeyrek milyonluk keman - Düğün hediyesi - Kraliçenin hediye ettiği yay - Üstadın kemanları.....	374
Jacques Thibaud ile Bir Konuşma - II -	378
Meksiko'da bir konser - Kolumbiya'da esirlik - İstanbul'da bir Luthier (keman yapıcısı) - Hem general, hem Luthier - Halkımızda müzik anlayışı - Şehir orkestrası ve şefi - Jacques Thibaud - Marguerite Long mükâfatı - Seyrekleşen eski dostlar halkası.....	378
Müzik Bahisleri.....	381
Sonuç	385
Kaynakça	389

1. BÖLÜM

KEMANDAN KALEME

Fikri Çiçekoğlu'nun Hayatı

Çiçekoğlu, 1900 yılında Yunanistan'ın Preveze şehrinde Balkan göçmeni bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gözlerini açar. Küçük yaşta ailesinin İzmir'e göç etmesi üzerine, eğitimine burada başlar. Ödemiş Darül-İrfan Özel Okulu ve bir dönem İzmir Sultanisi'nde okuduktan sonra Kabataş Lisesi'ni bitirir. İlk ve orta öğrenimini İzmir'de sürdüren Çiçekoğlu, on yaşında iken müziğe evlerinin duvarında asılı olan ut ile başlar. On dört yaşına geldiğinde -Ahmet Adnan Saygun'un da ilk müzik öğretmeni olan- Türk piyanist ve müzik eğitimcisi İsmail Zühtü Bey'den müzik dersleri alır. İlk keman eğitimine ise, aynı yıllarda tanıştığı Stelio Peristeri ile başlar.

Lise öğrenimi boyunca keman eğitimini sürdüren Çiçekoğlu, İzmir Musiki Yurdu'nda eski İttihat ve Terakki Mektebi öğretmenlerinden Turgut Türkoğlu¹ önderliğinde kurulan ve bugün Türk bestecileri arasında mümtaz bir yer sahibi olan Ahmet Adnan Saygun'un da üyeleri arasında bulunduğu küçük salon orkestrasında görev alır; konserler verir. Sonrasında üniversite eğitimi için İstanbul'a gelir ve öğrenim gördüğü yıllarda halkevi orkestralarında birinci keman olarak çalar. Bu süreçte dönemin ünlü Türk ve yabancı müzik sanatkârları ile tanışma fırsatı bulan Çiçekoğlu, 1923 yılında İstanbul Darülfünunu Dış Tababeti Mektebi'ni bitirir ve Ödemiş'te dış doktoru olarak göreve başlar. 1933 yılında ise, Ankara Musiki Muallim Mektebi müzik öğretmenliği sınavını kazanır. O gün yanında olanlardan birisi yakın dostu Saygun, diğeri ise Mahmut Ragıp Gazimihal'dir. 1935-1943 yılları arasında Ödemiş Ortaokulu'nda müzik öğretmeni olarak görev yapar.² Kırk

1 Çiçekoğlu, F. (1949). Atatürk ve Batı Musikisi, *Şadırvan*, cilt:1 (28), 16.

2 Çiçekoğlu'nun müzik öğretmenliği göreviyle ilgili yapılan bu tarihsel tespit, *Müzik ve Sanat Hareketleri* dergisinde çıkan bir yazısı ve İzmir Ödemiş'te ortaokul yıllarını geçiren öğrencisi doktor Prof. Dr. Enver Tali Çetin'in yaşam öyküsüne yer veren bir makaleden hareketle yapılmıştır. 1935 tarihli kendi makalesinin giriş kısmında verilen kısa tanım yazısında, onun müzik öğretmenliğiyle ilgili şu açıklama yer alır: "Değerli yazılarını koymaya başladığımız Bay Fikri Çiçekoğlu, ilk sanat kıvılcımını İzmir'deki İsmail Zühtü Mektebi'nde almış genç musikicilerimizden olup çalışkan ve duygulu bir viyolonistimiz-

üç yaşına geldiğinde ise tamamen İstanbul'a yerleşerek³ bir muayenehane açan Çiçekoğlu, aynı zamanda halkevi orkestrası üyesi olarak provaları özenle takip eder. Böylelikle bir yandan liselerde müzik öğretmenliği yaparken, dışarıda da serbest meslek olarak diş hekimliğine devam eder. İstanbul Erkek Lisesi'nde müzik öğretmenliği yaptığı yıllarda, süreli dergi ve gündelik gazetelerde müzik eleştirisi yazıları yazmaya başlar. İyi derecede Fransızca bilir. İstanbul Radyosu'nda on beş günde bir pazar günleri saat 17.00'da "Müzik Severle Başbaşa" adlı izahlı müzik seansları düzenler; bazı akademilerde konferanslar verir. Hayata gözlerini yumduğu vakit İstanbul Erkek Lisesi'nde müzik öğretmeni olarak görev yapan Çiçekoğlu, ağırbaşlı, ciddi ve mütevâzi kişiliği içerisinde durmadan çalışarak yaşamının son günlerine kadar büyük bir özveri ile aksatmadan yüzlerce müzik yazısı yayımlar. Ölümünden birkaç gün önce başarılı bir prostat ameliyatı geçirmesine rağmen bir türlü çalışmayan böbreklerinin kurbanı olan Çiçekoğlu, 31 Ekim 1963 Perşembe günü vefat eder.⁴

Müzik Eğitimi ve Keman Sanatkârlığı

Fikri Çiçekoğlu, on yaşında iken müziğe ilk olarak evlerinin sandık odasında duvara asılı olan ut ile başlar ve on dört yaşına kadar bu saz ve onun müziği ile haşır neşir olur. İlk müzik eğitimini İzmir Sultanisi müzik öğretmeni piyanist İsmail Zühtü Bey'den alır (Çiçekoğlu, Eylül 1951: 2). Derslerde İsmail Zühtü'nün kendi bestelediği marşları ve okul şarkılarını öğrenen Çiçekoğlu, sesinin güzel olmasından ötürü kalabalık bir sınıf içerisinde hocasının dikkatini çekmeye muvaffak olur.

dir. Münzevi köşesinde çalışıyor. Ödemiş orta mekteb musiki öğretmenliği yapıyor" (Çiçekoğlu, 1935: 10). İşaret ettiğimiz ikinci makalede ise, 1938-1941 yılları arasında Ödemiş Ortaokul'unda eğitim alan öğrencisi Çetin'in, hocası Çiçekoğlu'ndan Mozart, Beethoven ve Bach üzerine dersler aldığı yazar. Bkz. Eroğlu, L. (2002). "Prof. Dr. Enver Tali Çetin'in Yaşam İzlerinden Giderek Yaşananlarla, Buluşlarla Geçtiğimiz Yüzyıl" *Ankem*, cilt: 16, (3), 155-160.

- 3 Çiçekoğlu, 1951 tarihli bir makalesinde otuz beş sene boyunca Anadolu'da yaşadığını ve ancak üniversite tahsili için geldiği İstanbul'a yaklaşık sekiz seneden beri yerleşmiş bulunduğundan bahseder. İlgili makalenin tarihi baz alındığında, Çiçekoğlu'nun üniversite tahsili için geldiği İstanbul'a kırk üç yaşında tamamen yerleştiği anlaşılar. Bkz. Çiçekoğlu, F. (Eylül 1951). *Musiki Mevzuunda Bir Cevap, Yeditepe*, (4), 2. Dolayısıyla Çiçekoğlu'nun Ödemiş Ortaokulu'ndaki görevinden hangi tarihte ayrıldığı ya da diğer bir deyişle 1943 yılına kadar bu okulda müzik öğretmeni olarak görev yaptığı netlik kazanır.
- 4 Çiçekoğlu'nun biyografisiyle ilgili bazı bilgiler ölümünden sonra *Yeditepe*'de çıkan haber niteliğindeki isimsiz bir yazıdan aktarılmaktadır. Bkz. (7 Aralık 1963). *Büyük Kayıplarımız, Yeditepe*, (92), 7. Diğer kaynakların künye bilgileri ise şöyledir: Çiçekoğlu, F. (28 Temmuz 1953). *Türk Musikisi İspanya'da, Vatan*, Yıl: 13, (4384), 7; Çiçekoğlu, F. (Mart 1962). *Anılar, Türk Folklor Araştırmaları*, Yıl: 13, cilt: 7, (152), 2663-2664; Tarcın, B. (Aralık 1963). *Bağrımızdan Kopan İki Tel, Yeditepe*, (92), 6; Say, A. (2010). *Müzik Ansiklopesi: Besteciler, Yorumcular, Eserler, Kavramlar*, cilt: 1, Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları; Say, A. (2013). Fikri Çiçekoğlu, *Evrensel Kültür*, (260), 30-32.